

Науково-методичні підходи до формування системи моніторингу якості життя населення

У статті досліджено питання моніторингу якості життя, визначено найбільш використовуваний метод визначення складу його критеріїв, проаналізовано існуючі труднощі при вимірюванні індикаторів якості життя.

Ключові слова: моніторинг, індикатор, регіон, розвиток, метод, якість життя.

Вступ. У зв'язку з наданням регіонам усе більших прав у вирішенні багатьох економічних, соціальних та екологічних проблем з метою проведення більш дієвих та ефективних реформ на місцевих рівнях інформація, яку можна отримати в результаті проведення моніторингу, є необхідною умовою організації ефективного управління якістю життя населення в умовах стійкого розвитку.

Постановка завдання. На сучасному етапі розвитку соціально-економічних відносин у суспільстві органи влади повинні володіти достовірними науково-обґрунтованими даними щодо забезпечення гідного рівня існування населення підпорядкованої території, задоволення їх потреб, існування закономірностей та диспропорцій у розвитку, виражених кількісними параметрами, з метою дослідження їх динаміки та прогнозування подальшого розвитку.

Сутність моніторингу якості життя полягає у комплексному використанні всього арсеналу джерел даних про соціальні, економічні та екологічні процеси і явища як природно-функціональної інформації, типової для даної території – поточної статистики, звітності, одноразових обліків, переписів, соціально-демографічних обстежень і т.п. – для реалізації цілей управління і підвищення якості життя населення.

Викладення основних результатів дослідження. Соціально-економічний моніторинг включає ряд напрямів, серед яких виділяють такі, що наведені на рис. 1.

Урахування моніторингу якості життя населення обумовлене тим, що кінцевим критерієм будь-яких економічних перетворень є поліпшення якості життя населення.

При визначенні складу критеріїв моніторингу використовуються різні підходи. Найпоширеніші інтегральний і приватний підходи.

Інтегральний підхід припускає проведення двох типів оцінок:

- об'єктивної (на основі офіційних статистичних даних);
- суб'єктивної (на основі суспільної думки із залученням узагальнюючої інформації, що базується на результатах соціологічних опитувань населення).

Об'єктивні та суб'єктивні критерії, співіснуючи в одній системі критеріїв, доповнюють один одного, з різних боків відбивають об'єктивні умови життя і суб'єктивне відчуття ступеня задоволеності індивідуумом даними умовами життя. Інтегральний підхід є актуальним ще й тому, що багато складових елементів якості

Старченко Сергій Миколайович, фахівець кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету; Горобець Тетяна Володимирівна, фахівець кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету.

життя (наприклад, задоволеність) кількісно невимірні, наприклад: індивідуальні прихильності і переваги, ступінь волі, упевненість людини у своїй здатності контролювати будь-яку ситуацію і т.п. [1].

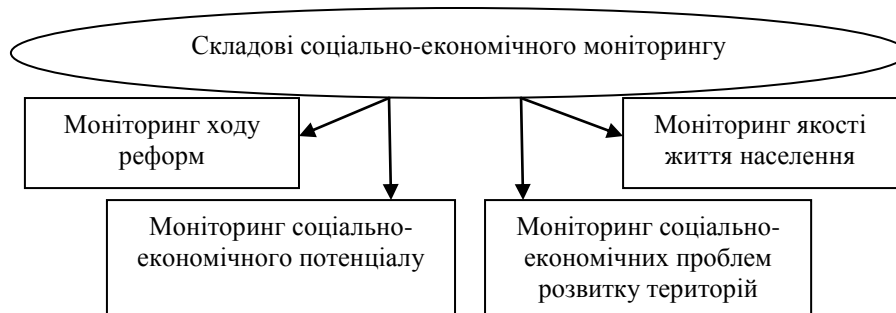

Рис. 1. Складові соціально-економічного моніторингу [6]

Даний підхід спрямований на більш глибоке пророблення окремих складових якості життя, таких, як стан здоров'я, освіта, житлове забезпечення, сфера дозвілля і відпочинку.

Таким чином, наукове забезпечення проведення моніторингу якості життя населення поєднує дві групи критеріїв. Першу групу складають оцінки, що базуються на статистичній інформації. Друга група складається з оцінок, що базуються на соціологічних опитуваннях. Підбір статистичних показників здійснюється, виходячи із сутності основних складових якості життя населення, враховуючи територіальні особливості.

Система статистичних показників, що характеризують соціально-економічне положення регіонів, значною мірою може бути використана для оцінки якості життя населення. Основним недоліком є відсутність розгалуженої мережі інформаційно-аналітичних інститутів, що могли б на договірній основі з органами державної статистики суб'єктів України здійснювати моніторинг якості життя населення на різному рівні (макро-, мікро-, територіальному тощо).

Аналіз критеріїв якості життя показує, що якість життя характеризується і доповнюється також показниками, які визначають не тільки рівень, але й умови життя.

Важливою складовою оцінки якості життя є визначення рівня задоволеності населення динамікою соціально-економічних змін у регіоні (якість трудової діяльності, рекреаційного обслуговування, екологічна безпека й ін.). У зв'язку з цим управління якістю життя населення певної території припускає поряд із використанням системи статистичних показників розроблення і застосування комплексу соціальних, економічних та екологічних індикаторів [2].

Система економико-соціально-екологічних індикаторів є більш гнучкою за своїм складом порівняно із системою статистичної оцінки рівня й умов життя і відбиває пріоритетні напрямки оцінки якості життя на конкретному етапі розроблення і реалізації стратегічного плану розвитку території.

Процедури вимірів показників якості життя повинні бути такими, щоб отримана модель із максимальною повнотою і вірогідністю відбивала б досліджуваний об'єкт [3].

Найбільш аргументованим є розроблення індикатора якості життя, який би забезпечував:

- проведення комплексного аналізу стану соціо-еколого-економічного розвитку територій;
- виявлення пріоритетних територій розвитку;
- розроблення ефективних управлінських рішень щодо фінансування першочергових заходів сталого розвитку;
- виявлення основних тенденцій для забезпечення можливості прогнозування подальшого розвитку при розробленні стратегічних та оперативних програм [4].

Основні труднощі при вимірюванні індикатора якості життя полягають у різномірності його показників. Вимір одних складових якості життя не утворює яких-небудь особливих процедурних труднощів і, як правило, здійснюється в метричних шкалах. До таких показників належать, наприклад, рівень доходу, розмір заробітної плати, рівень освіти, кількість квадратних метрів у займаному житлі, обсяг реалізації населенню платних послуг і т.д. Вимір практично всіх об'єктивних аспектів якості життя принципових проблем не викликає і допускає використання нескладних математичних перетворень.

Для того щоб комплексно оцінити якість життя, потрібно представити її показники у вигляді нечислових узагальнювальних показників, що дозволить максимально оцінити умови життєдіяльності населення. Це, у свою чергу, припускає побудову процедури агрегування, «згоргання» багатьох сотень первинних ознак до показників, що описують якість життя як деяке цілісне явище – формування інтегральних показників (економічних, соціальних, екологічних). Процес укрупнення інформації пов'язаний із втратою інформативності, конкретної наповненості показників, але разом з тим саме в цьому полягає зміст виміру. Інтегральний показник повинен містити нову якісну інформацію про досліджуваний об'єкт, надавати можливість узагальнення закономірностей і тенденцій, прихованих у безлічі одиничних спостережень при моніторингу [5].

Аналізуючи існуючі дослідження з питань моніторингу якості життя, натрапляємо на таке твердження, як: «Особливістю моніторингу якості життя є забезпечення неперервності спостереження та прогнозного оцінювання за найбільш типовим набором показників, що є найбільш повними та характерними для оцінюваної території й повторними у часі» [4]. На нашу думку, такі оцінки повинні бути достовірними, транзитивними та мати обґрунтований набір показників (для виключення елементів суб'єктивізму).

Моніторинг якості життя повинен забезпечувати систематизацію комплексних показників якості життя населення, як-от, економічних, соціальних та екологічних. Сформовані та систематизовані показники повинні враховувати позитивні та негативні тенденції розвитку якості життя населення певної території в умовах сталого розвитку та забезпечувати можливість розроблення альтернативних варіантів управлінських рішень стосовно стратегічних та оперативних планів досягнення збалансованого стійкого розвитку території з метою підвищення якості життя її населення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У роботі проаналізовано визначення моніторингу якості життя, розглянуто підходи до визначення складу його критеріїв, проаналізовано основні проблеми вимірювання індикатора якості життя, що полягають у різномірності його показників. А також проаналізовано групи критеріїв, що

забезпечують проведення моніторингу якості життя населення.

Перспективами подальших досліджень є формування системи моніторингу якості життя населення, яка б забезпечила прийняття ефективних управлінських рішень на регіональному та державному рівнях.

1. *Давыдова Е. В.* Измерения качества жизни / Е. В. Давыдова, А. А. Давыдов. – М., 1993. – 52 с.
2. *Методы сбора информации в социологических исследованиях.* – М., 1990. – 67 с.
3. *Шкуркин А. М.* Мониторинг качества жизни населения муниципального образования: проблемы, принципы и перспективы построения / А. М. Шкуркин, А. А. Шкуркин. – Хабаровск, 2000. – 69 с.
4. *Бендасюк О. А.* Моніторинг якості життя населення регіону в умовах сталого розвитку // О. А. Бендасюк, Л. В. Старченко, В. В. Лукьяненко // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 1. – С. 180–184.
5. *Старченко Л. В.* Оцінка якості життя населення регіону в умовах сталого розвитку: монографія / Л. В. Старченко ; за заг. ред. к.е.н., доц. І. М. Сотник. – Суми : Вид-во СумДУ, 2010. – 270 с.
6. *Моніторинг якості життя населення муніципального освіти* [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
// <http://bukvar.su/jekonomika/210850-Monitoring-kachestva-zhizni-naseleniya-municipal-nogo-obrazovaniya.html>.

Отримано 08.07.2012 р.

С. Н. Старченко, Т. В. Горобець
Научно-методические подходы к формированию
системы мониторинга качества жизни населения

В статье исследовано вопрос мониторинга качества жизни, определено наиболее используемый метод определения состава его критериев, проанализированы проблемы измерения индикатора качества жизни.

Ключевые слова: мониторинг, индикатор, регион, развитие, метод, качество жизни.

S. M. Starchenko, T. V. Gorobets
Scientifically methodical approaches to forming of the system
of monitoring of quality of life of population

In the article investigational question of monitoring of quality of life, certainly the most in-use method of determination of composition of his criteria, existent difficulties are analyzed at measuring of indicators of quality of life.

Keywords: monitoring, indicator, region, development, method, quality of life.